

Kommentar af Heine Andersen

Prioritering af forskningsområder i dansk samfundsforskning

Prioriteringer inden for forskningen har haft meget stor opmærksomhed i de senere år i forskningspolitikken, ikke mindst i relation til debatterne om forskningens relevans og nytte. Alligevel har der faktisk ikke foreligget dækkende oplysninger om, hvordan forskellige emner så egentlig har været prioriteret i dansk samfundsvidenskabelig forskning. Hverken forskningsstatistikken eller de mange forskningspolitiske udredninger og evalueringer, der har været de seneste 10-15 år, indeholder sådanne opgørelser.

Den foreligger her. Opgørelsen bygger på en nyligt afrapporteret interviewundersøgelse blandt 788 forskere i Danmark, hvoraf 618 var repræsentativt udvalgte samfundsforskere fra 60 institutter/institutioner med samfundsvidenskabelig forskning som en hovedopgave (det svarer til ca. en tredjedel af samtlige forskere inden for samfundsvidenskaber, jf. *Forskningsstatistik* 1995:49). Interviewingen blev gennemført december 1995 - april 1996. (Undersøgelsen er nøjere beskrevet i Heine Andersen: *Forskere i Danmark - videnskabs-syn, vurderinger og aktiviteter*. Handelshøjskolen i København, 1997).

Opgørelsen bygger på besvarelse af et spørgsmål, der lød:

Hvilken betegnelse plejer du at

bruge på det eller de områder, du forsker på i øjeblikket? Hvis du forsker på flere områder, vil jeg bede dig nævne, hvor mange, samt betegnelserne på op til de tre vigtigste.

Forinden var der givet følgende definition af "forskningsområde":

Når jeg bruger ordet "forskningsområde" eller blot "område" (til forskel fra "fag"), mener jeg det specifikke, snævrere felt som din forskning hører til; altså den betegnelse, du plejer at bruge, når andre forskere spørger, hvad du forsker i.

Besvareelserne indeholdt et meget stort antal betegnelser på bredere eller snævrere afgrænsede områder. De fleste anvendte termer, der refererede til empirisk afgrænsede sektorer, samfundsinstitutioner eller emnefelt (fx arbejdsmarked, marketing, regnskabsvæsen eller kommunaløkonomi), mens andre brugte standardbetegnelser på subfelter inden for hoveddisciplinen (fx makroøkonomi, social differentiering).

Områdebetegnelserne er i tabel 1 (se s. 103) grupperet efter emner i 27 grupper. Ved klassifikationen er de gruppebetegnelser, der henviser til sektorer/

empiriske emneområder anvendt *inklusive*, hvilket vil sige, at hvis en områdebetegnelse overhovedet gør det muligt at henhøre til en af disse, er det gjort. Fx er "virksomhedsøkonomi" og "børsret" klassificeret under gruppe 1: Erhverv, virksomheder, ledelse mv. "Arveret" eksempelvis, er derimod klassificeret under gruppe 25: Andet juridisk speciale, da det ikke kan henføres til et af de øvrige på listen.

Topprioritet til erhvervsorienteret forskning

Tabel 1 viser antal personer, der har opgivet et eller flere forskningsområder, der falder inden for hver af grupperne (har en person opgivet flere områder inden for samme gruppe, er vedkommende således kun medtalt én gang i den pågældende gruppe). Der fremkommer herved 988 registreringer for de 618 svarpersoner.

Et enkelt tal skiller sig helt suverænt ud fra alle andre i denne tabel, nemlig det meget store antal af forskerne (237 personer, knap 40% af alle), der angiver emner inden for området "erhverv, virksomheder, ledelse mv." som et af deres forskningsområder. Det er uden konkurrence det klart dominerende emne for danske samfundsvidenskabelige forskere. Det er naturligvis især forskere i erhvervsøkonomi (ca. 15% af samtlige), der nævner disse områder, men også en hel del forskere i jura, nationaløkonomi og i tværfag forsker om disse emner. Hyppigt nævnte emner under denne gruppe er erhvervsøkonomiske specialer eller subspecialer såsom regnskabsvæsen, finansiering, reklame, ledelse ol.; også erhvervsjuridiske specialer forekommer ret talstærkt.

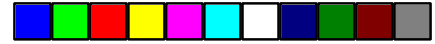
Tallene viser altså helt utvetydigt, at den erhvervsorienterede forskning har den klart højeste prioritet i dansk samfundsforskning.

Politisk system mv. (inkl. juridiske områder som forvaltningsret og statsret), internationale forhold (herunder bl.a. EU, transition i Østeuropa og studier af andre lande, dog ikke U-lande) samt "miljø, energi og økologi" udgør andre, ret store grupper (69-88 personer).

Arbejdsmarked (45 personer) og arbejdsliv (21 personer) har selv sagt også relation til det økonomiske liv, men er skilt ud som selvstændige områder. Gruppe 12, "byer, regioner" (27 personer) har ofte et økonomisk eller planlægningsmæssigt perspektiv (regionaløkonomi, regionsplanlægning ol.). Gruppen "velfærd (inkl. "velfærdsstat"), social og sundhedsforhold" omfatter 41 personer.

Forsømte områder

De resterende områder har to ting til fælles. De hører for det første ikke til det økonomiske eller politiske liv (nationalt eller internationalt). Og for det andet er de yderst tyndt besat - med under 20 forskere (hvilket altså skal ganges med 3 for at give et skøn over det samlede antal samfundsvidenskabelige forskere i hele landet. Det gælder på områder som "familie", "børn, unge, ældre" (der jo faktisk udgør tre områder, 17 forskere), "kultur", "køn", "uddannelse", "medier" og "teknologi" (bemærk vedr. sidstnævnte: områdebetegnelser som "innovationsledelse" og "innovationsøkonomi" er grupperet under gruppe 1). Religion, fritid og sport samt indvandrere/flygtninge mv. dækkes af endnu færre. Når man betænker, at de enkelte forskere jo som regel kun anvender en begrænset del af deres tid på et forskningsemne, viser disse tal, at en række vigtige områder - forskningsmæssigt såvel som samfundspolitisk - reelt er næsten uden bemanding på samfundsvidenskabelige forskningsinstitutioner i Danmark.

Desuden afspejler områdebetegnelserne og tallene tydeligt, at ren grundforskning er ret svagt repræsenteret i dansk samfundsvidenskabelig forskning.

En del af disse områder dyrkes naturligvis på forskningsinstitutioner uden for det samfundsvidenskabelige område (fx medier, undervisning, køn, kultur). Men inden for samfundsvidenskabelige forskningsinstitutioner ser de altså ud til at stå meget svagt.

Forklaringer?

Desværre foreligger der ikke sammenlignelig tal, hverken fra tidligere danske opgørelser eller fra andre lande. Der er dog næppe tvivl om, at den ekstreme højprioritering af den erhvervsorienterede forskning er resultat af en udvikling fra de seneste 15-20 år, og at den formodentlig udspringer af både et forskningspolitisk pres og en vis tilpasning til signaler fra markedet for færdiguddannede kandidater. Navnlig i 1980'erne øvede konkurrenceevne-retorikken en mærkbar indflydelse. I denne periode så man på uddannelsessiden en vækst, der især lå på erhvervsøkonomiske og økonomiske fagområder. De oprindeligt tværfagligt anlagte uddannelser på RUC og Aalborg Universitet blev i perioden i stigende grad erhvervsøkonomisk og økonomisk præget. Dette har smittet af på rekutteringspolitikken - mere end 40% af dem, der er rekutteret

efter 1980, har en økonomisk uddannelse - og antagelig også på valg af forskningsemner for de allerede ansatte. Også forskningsråd og andre eksterne finansieringskilder har nok givet stigende prioritet til erhvervsorienteret forskning. Og endelig kan selve det politisk-ideologiske klima med smag af djævløddrivelse, der opstod i Bertel Haarders periode, tænkes at have påvirket emneprioriteringerne på forskellige niveauer.

Det er i denne sammenhæng værd at bemærke, at langt de fleste forskere (mere end 90%) ved interviewet sagde, at de havde valgt deres forskningsområde ud fra "egen interesse". Kun ret få angav finansieringsmuligheder eller ønsker fra ledelse eller rekvirenter som begrundelse. Dette tyder altså ikke på, at de enkelte forskere i særligt stor udstrækning oplever prioriteringer som noget, der kommer ude fra. Dog sagde en del (16%), at ansættelsesmuligheder havde spillet en rolle.

Litteratur

Andersen, Heine 1997: *Forskere i Danmark - videnskabssyn, vurderinger og aktiviteter*. Handelshøjskolen i København.

Forskning og udviklingsarbejde i den offentlige sektor. Forskningsstatistik 1995. Forskningsministeriet.

**Tabel 1: 618 danske samfundsforskeres forskningsområder
(op til 3 områder kunne nævnes)**

		Antal
1	Erhverv, virksomheder, ledelse mv.	237
2	Økonomisk teori, økonometri	43
3	Økonomisk politik (andet)	22
4	Politisk system, offentlig ret mv.	69
5	Internationale forhold, andre I-lande	88
6	U-lande	36
7	Arbejdsmarked	45
8	Arbejdsliv mv.	21
9	Teknologi	20
10	Velfærd, social- og sundhedsforhold	41
11	Miljø, energi, økologi	73
12	Byer, regioner	27
13	Boligforhold, -økonomi	12
14	Familie (inkl. familieret)	11
15	Børn, unge, ældre	17
16	Køn	7
17	Uddannelse, undervisning	13
18	Kultur	15
19	Medier, kommunikation	10
20	Religion	1
21	Fritid, sport	3
22	Indvandrere, flygtninge, etnicitet	8
23	Metode, videnskabsteori mv.	41
24	Andet sociologisk speciale	17
25	Andet juridisk speciale	29
26	Bred disciplinbetegnelse nævnt	35
27	Andet	47
	Antal områderegistreringer	988
	Antal personer	618